

Ikke af brød alene

ET BIBELSTUDIEMATERIALE OM
måltidet og nadveren

INGRID ANK

Dette er mit blod

DET ER, HVAD DET ER

Hvis man deltager i nadveren en søndag i en dansk folkekirke, kan man med egen mund og øjne konstatere, at den flade, hvide og temmelig smagsneutrale kiks og det beskedne glas portvin eller saftvand hverken er kød eller blod. Man må derfor spørge sig selv, hvad der egentlig menes med dette 'er', når præsten indledningsvis gentager Jesu ord fra sit sidste måltid med disciplene og efterfølgende til hver person rundt om nadverbordet siger: Dette *er* Jesu Kristi legeme, dette *er* Jesu Kristi blod.

Hvordan ordet 'er' skal forstås, afhænger meget af, hvem man er, og hvorfra man spørger. For det lille ord 'er' har medvirket til at splitte kristendommen op i flere forskellige kirkelige retninger.

Inden for den reformerte kirke, som blandt andet er udbredt i Holland, hævder man, at ordet 'er' skal forstås *repræsenterende*. Ligesom man om et fotografi kan sige "dette *er* min moster Lone," fordi det jo er et billede af hende, således er brødet og vinen også et billede på Jesus. Denne forståelse af nadveren, som måske umiddelbart virker letforståelig og klar, fik dog Martin Luther til at protestere voldsomt. For hvis brødet og vinen 'bare' er et billede af Jesus, så er nadveren ikke andet end et mindemåltid. Måltidet har ingen rituel kraft, og Gud kan derfor ikke opfattes som nærværende i nadveren. For den sonende eller tilgivende betydning af nadveren forsvinder – ifølge Luther – med en rent repræsenterende forståelse af ordet 'er', fordi Gud dermed ikke forstås som nærværende.

Helt modsat har man inden for den katolske kirke udviklet en anden lære, den såkaldte *trans-substantiations-lære*, hvor brødet og vinen i kraft af indstiftelsesordene, de ord, præsten siger, inden brød og vin indtages, skal forstås således, at det *rent faktisk* er Jesu Kristi legeme og blod. I det ydre er brødet og vinen stadig blot brød og vin, men i sit væsen, sin substans, er der sket en forvandling. I den katolske kirke taler man derfor om 'messeofferet', at nadveren er en reel gentagelse af Jesu død på korset, som bringer soning for vores synder. Men med lutherske øjne bliver nadveren dermed også temmelig mystisk, idet præsten og de indstiftelsesord, som kun præsten kan sige, for at 'de virker', bliver bærer af en mystik for særligt indviede. Nadverens karakter af fællesmåltid forsvinder til fordel for præstens særlige funktion som indvier.

I en luthersk udlægning skal ordet 'er' derfor forstås på en tredje måde. Nadverens 'er' skal hverken forstås repræsenterende (som i den reformerte kirke) eller reelt (som i den katolske kirke), men *metaforisk*.

Man kan umiddelbart synes, at det kan være ligegyldigt, om man kalder nadveren for et billede på Jesus (som i den reformerte kirke), eller man som Luther understreger, at nadverens 'er' er et metaforisk 'er' (og dermed billedsprog). Det springende punkt er, hvad man forstår ved en metafor, om metaforer bare er billeder på noget, vi kender, eller metaforer er ord, der *får noget til at ske*.

En metafor kan nemlig beskrives som en sætning med en særlig spænding, en sproglig nyskabelse, som bringer en ny indsigt med sig. Når en digter fx beskriver livet som en rejse, så gør sammenstillingen af ordet 'liv' og ordet 'rejse' noget ved vores opfattelse af, hvad livet er (og hvad en rejse er for den sags skyld). Livet tilføjes en ny betydning. Livet forbindes i kraft af metaforen med mange forskellige andre betydninger, som knytter sig til det at rejse: det farlige, det fremmede, nye oplevelser og erfaringer, det målrettede? Når livet forbindes med det at rejse, får livet en mer-betydning. Liv er ikke bare, at man trækker vejret i ca. 80 år og derefter stopper med det. Livet er en rejse, og måske har rejsen et mål, eller måske er rejsen målet.

På samme måde kan man sige, at når brødet *er* Jesu legeme, og vinen *er* Jesu blod, så får brød og vin dermed tilføjet nye betydningsmuligheder, og det samme gør Jesus. Brød og vin er et udtryk for livets opretholdelse, men sammensat med Jesu blod og legeme får brødet og vinen derudover en større

betydning. Livet opretholdes måske ikke bare, men der gives med brødet og vinen nyt liv til den, der tager imod det. Som der står i Johannesevangeliet: *Hvis ikke I spiser Menneskesønnens kød og drikker hans blod, har I ikke liv i jer. Den, der spiser mit kød og drikker mit blod, har evigt liv, og jeg skal oprejse ham på den yderste dag* (Joh 6,53-54).

HVAD KAN JEG BRUGE DET TIL?

På Luthers tid havde det katolske nadverritual flere steder udviklet sig i en retning, hvor nadveren rent faktisk kunne holdes, uden at der var andre til stede end præsten (de såkaldte privatmesser). Indstiftelsesordene blev sagt på latin og ofte nærmest mumlet hen over brødet og vinen, idet man opfattede det således, at ordene udløste en forvandling af brødet og vinen, så det blev til Kristi legeme og blod. Det afgørende var, at nadverofferet blev gennemført, og ikke at menigheden deltog i det. Og når menigheden deltog, fik den under alle omstændigheder kun adgang til at spise brødet, da man var bange for, at der blev begået helligbrøde, hvis folk kom til at spilde af vinen. Vinen var derfor forbeholdt præsterne. Nadveren blev opfattet som en gentagelse af Kristi offer på korset. I nadveren, eller messeofferet, som det kaldtes, ofrede man endnu engang Kristi legeme til Gud, og på den måde blev betalingen for menneskers synd fornyet. At holde nadver var derfor en gave fra mennesker til Gud.

Luther vendte i virkeligheden det hele på hovedet ved at insistere på, at nadveren er en gave fra Gud til mennesker. Nadverens gave er, at vi bliver invite-

ret til at deltage i et fællesskab med Kristus og samtidig i et fællesskab med de andre omkring bordet. For igen at tale metaforisk, så bevirker nadveren, at vi bliver 'ét brød' med Kristus og med hinanden. Nadveren er derfor en handling, vi skal inddrages i, den 'virker', fordi vi medvirker i den. Luthers kritik af den katolske messe gik altså blandt andet på, at nadveren havde mistet sin karakter af måltidsfællesskab, som hver enkelt var inviteret med i. For Luther var det helt afgørende, at nadveren ikke var et mystisk ritual, som præsten gennemførte uafhængigt af menigheden; nadveren hang for Luther uløseligt sammen med det enkelte kristne menneskes tro. "Troen er nadverens rette brug," sagde Luther, og derfor nytter det ikke noget, at præsten står og mumler for sig selv på latin, så menigheden overhovedet ikke er inddraget.

Luther, som døde for snart 500 år siden, har ikke kunnet forestille sig, at vi i dag ville leve i en tid, hvor spørgsmålet om tro ikke længere er en selvfølge for alle. Luthers kamp var en kamp for fællesskabet og for, at det enkelte medlem af menigheden skulle føle sig inviteret til at deltage i fællesskabet med Kristus og med de andre omkring bordet. Men i dag vil man tolke udtrykket "troen er nadverens rette brug" helt anderledes. For *hvordan* skal man tro? *Hvor meget* skal man tro? Er det okay, hvis jeg tror *på min egen måde*? Og hvad nu, hvis jeg kun tror lidt eller engang i mellem? Er der en rigtig måde at være til stede på ved nadverbordet? Og hvis der er, svarer den så til *min* måde at være til stede på? Med andre ord: Hvis troen er nadverens rette brug, kan jeg så bruge troen – og nadveren – til noget?

DE FROMMES HJEMMEBANE

Ved nadveren om søndagen i en dansk folkekirke foregår det omtrent således: Man går op ad gulvet. Knæler skulder ved skulder. Lytter eller lytter ikke til det, præsten siger. Spiser, drikker. Kigger måske rundt på de andre, kigger måske på præsten, altertavlen eller sine fingernegle. Rejser sig og går ned igen.

Selvom nadveren kan forstås på flere forskellige måder, så er der nogle karakteristiske måltidstræk, som går igen ved alle nadverfejring i alle kirker i Danmark: Der er et bord, stole (eller rettere bænke, som man knæler på), mad og drikke, og et fællesskab rundt om bordet, hvor flere mennesker sidder sammen og spiser den samme mad. Alligevel kan nadveren i sin stiliserede form minde meget lidt om de måltider, vi ellers kender: Man spiser sammen, men man bruger ikke måltidet til fx at lære hinanden at kende, og man taler ikke sammen. Man spiser meget lidt og er hurtigt nede på sin plads igen.

Som vi har set, kan nadveren og Jesu måltidsfællesskaber i Det Nye Testamente fortolkes som en invitation til at indgå i et fællesskab: et fællesskab, der går på tværs af de grænser, vi selv eller andre kan være gode til at sætte mellem hinanden: mellem den fremmede og den ikke-fremmede, mellem rig og fattig, stærk og svag, 'spændende' og 'kedelig'. Et fællesskab, der i nadverens metaforiske sprog udtrykker en ny begyndelse og et nyt liv. Og nadverens 'sted' er eller kan være alle steder, for fortællingen om nadveren i Det Nye Testamente handler netop om, at Guds nærvær ikke er knyttet til et bestemt sted. Guds nærvær kan være alle steder.

Men spørgsmålet er, om det også er det, nadveren lægger op til i kirken om søndagen? Er nadveren et måltid, der nedbryder de skel, vi dagligt sætter mellem hinanden? Eller er nadveren tværtimod for de få udvalgte, de særligt fromme, som befinder sig på de særligt frommes hjemmebane?

Uanset om mange præster i en dansk evangelisk-luthersk kirke vil insistere på, at kirken og alteret ikke er et særligt helligt sted, men at nadveren og gudstjenesten kan foregå hvor som helst, så er det ikke altid sådan, folk oplever det. For mange virker kirkerummet som et helt specielt sted forbundet med en særlig stemning, som måske virker ophøjet og beroligende, men måske også fjernt og fremmed. Og kirkerummet har en helt klar orientering: Alle bænke vender op mod alteret, som for mange bliver opfattet som præstens domæne, et helt særligt sted i det i forvejen specielle rum. Derfor virker vejen op til alteret måske også lang og uoverkommelig, for én ting er at bevæge sig ind i det hellige rum, noget andet er at gå op til det allerhelligste. Man synes måske ikke rigtig, man hører med til den flok, der rejser sig og går op til nadverbordet. Ligesom spørgsmålet om, hvordan og hvor meget man skal tro, kan også nadverens form og sted få folk til at holde sig væk.

Samtidig kan man *også* hævde, at formen netop gør, at der er plads til alle, og at der skabes et frirum, som alle kan være i. For nadvermåltidet er et fællesskab med meget minimalistiske fællesskabskoder: Man taler ikke sammen, og man behøver derfor ikke anstrenge sig for at finde på noget interessant at sige eller for at 'være noget særligt', sådan som man måske ville gøre ved et middagsselskab, man kigger måske knap nok på hinanden. Alligevel sidder man skulder ved skulder med mennesker, man måske aldrig selv ville invi-

tere inden for sin dør, eller som man ville være meget uenig med, hvis man vidste, hvilket fodboldhold de holdt med, eller hvilket parti de stemte på til folketingsvalg. Og man bliver ikke standset på vejen op eller ned og forhørt, om man nu faktisk tror på nadverens sakramente som en tilgivelse af synd, et nyt liv og dermed en ny begyndelse. Og ikke engang præsten behøver at forklare, om han eller hun tror på det eller ej, og i givet fald hvordan. Præsten gentager nogle ord, som er blevet gentaget mange gange før, uden selv at skulle tilføje noget.